

Kockázati társadalom és felelősség

(Alkalmazott filozófiai konferencia Pécssett.
2010. április 29–30.)

A Kockázati társadalom és felelősség című nemzetközi tudományos találkozó az Alkalmazott Filozófiai Társaság és az ETHOSZ Tudományos Egyesület közös szervezésében valósult meg Pécssett.

Ejtsünk szót először a konferencia szervezőiről. Az Alkalmazott Filozófiai Társaság 1998-ban kezdte meg tevékenységét, és az azóta eltelt idő alatt több tanácskozást, konferenciát szervezett és tanulmánykötetet adott ki, nemzetközi részvétellel. Elnöke Dr. Szécsi Gábor, titkára Dr. Karikó Sándor. A Társaság célja a magyarországi alkalmazott filozófia művelésének elősegítése. Dr. Karikó Sándor az alkalmazott filozófia lényegét a következőképpen foglalta össze: „Az alkalmazott filozófia nem csupán a konkrét-hoz, a gyakorlathoz, az esettanulmányokhoz való visszanyúlást jelenti, hanem valamilyen sajátos többletet is. [...] Az alkalmazott filozófia művelője azt próbálja tudatosítani és alátámasztani, hogy minden emberi döntés és cselekvés végső soron erkölcsi jelentőséggel és felelősséggel bír.” A kétévente szervezett konferenciák eddig a következő témákat dolgozták fel: Európaiság; Politikai és morális kultúra; Az alkalmazott filozófia esélyei; Értékválság – Értékváltás; Gazdaság és/vagy kultúra; Közösség és instabilitás. Az ETHOSZ Egyesület célja a különböző tudományágak képviselői közötti kommunikáció elősegítése és a multidiszciplináris szemléletű társadalomtudomány hazai művelése. Hivatalosan 2009 januárja óta működik, de informálisan a tagok már 2006 óta dolgoznak együtt. Tagjai a hazai pedagógiai, orvosi, üzleti, és általános etika neves képviselői; filozófusok, orvosok, jogászok, pedagógiai és gazdasági szakemberek. Az elmúlt években szintén több szakmai konferenciát szerveztek, melyeken a következő témákat dolgozták fel: Szaketikák; Szaketikák és a tudás; Tolerancia; Bizalom. Az Egyesület elnöke Dr. Bertók Rózsa, titkára Dr. Barcsi Tamás.

Az idén április 29–30-án Pécssett megrendezett konferencia előadói magyarországi, romániai, szerbiai és szlovákiai egyetemek tudományos munkatársai voltak, akik tanulmányaikban a kockázat és a felelősség tematikáját több szempontból dolgozták fel. Így az egyes előadásokat követően érdekes vita alakult ki, amelyben filozófiai, közgazdaságtudományi, gyógyszerészeti, etikai és egyéb érvek és vélemények ütköztek. E rövid összefoglalásban a fentiekre tekintettel csupán az egyes előadók egy-egy gondolatára térek ki, mert az előadások részletesebb bemutatása sokkal nagyobb terjedelmet igényelne. EGYED PÉTER előadásáról a megkéssett érkezés miatt sajnós lemaradtam, és ezt előadásának címe (*Etnikumközi viszonyok és felelősség-megosztás*) és az előadó személyisége miatt is sajnálhatom.

UNGVÁRI ZRÍNYI IMRE *A függőség, a kockázat és a felelősség rendszerei* című előadásában a kockázatot mint az emberi létállapot természetéből adódó tényezőt határozta meg. „Alapvető létmódunk, a szabadság azt jelenti, hogy ismerjük lehetőségeinket és

élni tudunk velük: vállaljuk a létfeltételekbe való beavatkozás kockázatát.” LÁNYI ANDRÁS véleménye szerint a tudásalapú társadalom alaptalan tudású társadalomnak mutatkozik. Elkerülhetetlennek tűnik a politika értelmének helyreállítása egy új politikai filozófia alapján, melynek lehetséges alapelvei az ökológiai elővigyázatosság, a mértéktartó cselekvés, a felelős részvétel, a közösségi önrendelkezés, a dolgok emberi léptékének helyreállítása, a felszabadulás a hatékonyság-elv és a bőség zsarnoksága alól. SZOLCSÁNYI TIBOR a placebo-hatás és az orvosi etika kérdésének kapcsán azt fejtegette, miként oldható meg a kérdés úgy, hogy ne sértse a betegek autonómiáját. Véleménye szerint az orvoslás jelenkori paradigmájának meghaladására van szükség. SZÉCSI GÁBOR azt a témát járta körül, hogy az új információközösségek révén az elektronikus kommunikáció felgyorsítja a hagyományos fogalmi, társadalmi és politikai határok elmosódását, s így tanúi vagyunk fogalmi és társadalmi konvergenciáknak az új globális és lokális közösségi formák tagjaiként. HIMFY JÓZSEF *Politika előtt – politika után* című előadásában megkülönböztette az ún. állampolgári, valamint az ún. habituális, hagyományos értelemben vett polgári készségeket. A normatív készségek elengedhetetlen voltát hangsúlyozva rámutatott mindkét „erény” hasznosságára demokráciáinkban. TÓTH I. JÁNOS *Kockázat és felelősség* című előadásában Hans Jonas és Ulrich Beck munkásságát vizsgálta. Mindkét szerző központi tézise, hogy a 20. század második felére a fejlett technológiát használó emberi tevékenység jelenti a legfőbb kockázati tényezőt. A kockázat új formáit csak a felelősség új formáival tudjuk kezelni. BARCSI TAMÁS a humán biotechnológia kockázatairól elmélkedve a génebésszettel és a klónozással kapcsolatban fogalmazott meg néhány gondolatot. A klónozással kapcsolatos főbb fenntartások számbavétele után morális szempontból vizsgálta a humán biotechnológia problémáját. MÁRFAI MOLNÁR LÁSZLÓ előadásában kifejtette, a tudás minden eddig felvetődött értelmében magában foglal valamifajta kockázatot. A nevelést olyan morális kommunikációs folyamatként kell értenünk, amelynek célja az instabil posztmodern szubjektum morális artikulációja a narratíva révén. KARIKÓ SÁNDOR előadása, *A felelőtlenység kockázata* azt a problémát járta körül, hogy napjainkban a technológiák, a tudományok és az iparosodás előrehaladásával a társadalmi kockázatok is növekednek. Ha a kockázatot az emberi fejlődés állítja elő, akkor az emberi erkölcs a felelős a következményekért. Elvi szinten mindenki egyetért a felelősség felvetésével, de a konkrét felelősségvállalástól már menekül. Ha ezen nem tudunk változtatni, feltartóztathatatlanul haladunk az öncélúság és öncsonkítás felé. MÉSZÁROS ANDRÁS: *Társadalmi idő és felelősség*. Az előadás a társadalmi idő és az identitás kölcsönhatásából kiindulva meghatározta a szimultaneitást, a szukcesszivitást és a tartam funkcióit. Ezt követően példákat nyújtott az időszüke és a felelősség idő általi meghatározottságára. VIG ZOLTÁN és TAMARA GAJINO egy kutatás eredményekét mutatták be, amely azt vizsgálta, hogy milyen mértékben tesz eleget a Szerb Állam az Aarhusi Egyezményből eredő két alapvető kötelezettségének: egyrészt, hogy biztosítsa a nyilvánosság számára a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférést, másrészt pedig, hogy biztosítsa a nyilvánosságnak a környezetvédelemmel összefüggő döntéshozatalban történő részvételét. SZABÓ TIBOR: *A globális „visszafogott-növekedés” paradigmája*. A jelenlegi „új világrend” számos kihívást tartogat az emberiség jövője számára. Az előadás a francia közigazdász, Serge Latouche a „visszafogott-növekedés” paradigmája mellett foglal állást.

VERESS KÁROLY *A felelősség mint kérdés* című elmélkedésének témája a hagyományos filozófiai elgondolásokkal ellentétben a felelősségnek hermeneutikai megközelítésben történő vizsgálata, dialogikus struktúráként. GARACZI IMRE témáját a kockázat és

a játékelméletek összefüggése alkotta. Kiindulva az általunk ismert kozmosz tartópil-léreiből, amelyek a gravitáció és az idő, e kérdések aktuális társadalmi és politikai vonatkozásait járta körül.

LOSONCZ ALPÁR megállapítása szerint tanúi vagyunk a tudományosan közvetített tudás és a döntés kényszere között megnyíló szakadéknak. E divergenciát különös-képpen az éghajlat változásával kapcsolatos diskurzus vonatkozásában elemezte. BERTÓK RÓZSA előadásának céljaként a „homo oeconomicus” s a „homo moralis” tudományterületi és individuális értelmű szétválásainak, szétválasztásainak feloldását határozta meg azok kontextusba helyezésével, az entitások sok szempontú vizsgálatával. GERVAI PÁL–TRAUTMANN LÁSZLÓ: *A fejlődés tervezése – a formációelmélet kérdéséről*. Az új világrend kiépülése, a biztonság, szabadság, demokrácia, jólét értékeinek érvényesítése a gazdaságban kijelöl egy fejlődési pályát, amiből a felzárkózási folyamat fakad. Az előadásban azt mutatták ki, hogy a formációelmélet értelmezése Magyarországon a Kádár-korszakban nem volt összhangban a marxi elmélettel, azt jelentős mértékben vulgarizálta. Ez magyarázza a neoliberalizmus erőteljes jelenlétét a hazai közgazdasági gondolkodásban.

A konferencia időpontjának megválasztása különösen szerencsésnek bizonyult a résztvevők számára, mivel a konferencia egyik napja egybeesett a tánc világnapjával, s ez alkalomból a Pécsi Nemzeti Színház ünnepi előadásán is részt vehettek. Nem kevésbé érdekes programokat tartogattak a galériák is. A Csontváry Múzeum megte-kintése után egy különleges Alfons Mucha-tárlat megnyitása következett, amelynek része volt a kiállított ismert és kevésbé ismert óriásplakátokon kívül Mucha műtermi és utcai fotóinak gyűjteménye is.

Visszatérve azonban magára a konferenciára, leszögezhetjük, hogy a hely szelle-mének megfelelően (itt Pécs városának multikulturális voltára gondolva) több szem-pont, több téma és több látásmód érvényesülésével ez a nemzetközi találkozó valóban érdekes és értékes tanácskozássá sikeredett.